

Т. А. Шчарбакова,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры
першай катэгорыі
гімназіі № 2 г. Полацка

Дзеяслоў у краіне «Эканомія»

Тэма: Абагульненне і сістэматызацыя ведаў па тэме «Дзеяслоў» (7 клас).

Мэты:

- актуалізаваць і сістэматызаваць ведаў па тэме;
- развіваць арфаграфічную пільнасць, звязнае маўленне, мысленне вучняў;
- выхоўваць беражлівыя адносіны да цяпла, вады, энергіі.

Ход урока

1. Арганізацыйны момант. Матывацыя

Сёння ў нас незвычайны ўрок – мы адправімся ў падарожжа па краіне «Эканомія». Пачнём мы падарожжа з першага прыпынку «Зберагай-ка» і наведаем тры асноўныя станцыі краіны: «Эканомія», «Светлячок», «Кропелька» і «Абагрэй-ка». На кожнай станцыі вы атрымаеце заданне па тэме «Дзеяслоў».

2. Асноўная частка

Для таго, каб адправіцца ў падарожжа, трэба выканаць тэст.

Тэст

1. Дзеяслоў – гэта: ... (даць поўны адказ).
2. Выпісаць словазлучэнні, у якіх дзеяслоў з'яўляецца пераходным:
  - 1) малаціць жыта;   4) вучыцца дома;
  - 2) выпіць кавы;   5) не ўбачыў бацьку.
  - 3) сінее лес;
3. Адзначце дзеясловы закончанага трывання:
  - 1) пахваляю;   6) гляне;
  - 2) прыходзіў;   7) мазаў;
  - 3) прыехаў;   8) прынёс;
  - 4) буду частаваць;   9) складваю;
  - 5) рамантую;   10) сцісне.
4. Адзначце зваротныя формы дзеяслова:
  - 1) вітаюся;   5) берагчы;
  - 2) аднесці;   6) ганарыцца;
  - 3) апрацуць;   7) здаваў;
  - 4) радавацца;   8) світае.
5. Абзначце правільныя сцвярджэнні:
  - 1) *не* з дзеясловамі пішацца заўсёды асобна;
  - 2) дзеясловы прошлага часу змяняюцца па ліках, родах, асобах;
  - 3) дзеясловы бываюць закончанага і незакончанага трывання;
  - 4) паказчыкі прошлага часу дзеясловаў – гэта суфіксы *-л-* і *-ў-*.

Падвядзенне вынікаў.

- **Першы прыпынак – станцыя «Зберагай-ка»**

Паглядзіце ўважліва на тэкст, які запісаны на картках. Давайце з ім пазнаёмімся. (Вучань агучвае тэкст, лісты з такім жа тэкстам – на партах.)

Вось прыйдуць марозы,
Завірухі, халады,
І без сонца цёплага
Як нам жыць тады?
Трэба рамы клеіць,
Дзверы зачыняць,
Каб зімою белай
Нам не замярзаць.

Заданне: расказаць пра марфалагічныя прыметы дзеяслова і прывесці прыклады з прапанаванага тэксту; зрабіць словаўтваральны разбор дзеяслова *прыйдуць* і марфемны аналіз падкрэсленых дзеясловаў.

Падвядзенне вынікаў.

□ **Другі прыпынак – станцыя «Светлячок»**

Каб праверыць правапіс дзеясловаў, звернемся да наступнага тэксту. Ён запісаны ў вас на картках.

Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары.

Без электрычнасці немагчыма ўяв..ць сучаснае жыццё. Выпрацоўваецца электрычнасць спецыяльнымі машынамі – генератарамі, якія круцяцца з дапамогай турбіны, а іх прыводз..ць у рух вада, пара, газ, атамная энергія. Усё гэта кашту.. вялікіх грошай. Калі ў школе або класе без неабходнасці будзе гар..ць адна лямпачка ў 100 Вт на працягу 10 гадзін, яна зрасходу.. столькі электраэнергіі, колькі спатрэбілася б, каб спяч.. 30 кг хлеба або выплав..ць 100 кг чыгуну.

Для таго, каб электраэнергія не трацілася дарэмна, вы павінны выконв..ць наступныя правілы:

– Выходзячы з пакою – тушыце святло.

– Уключайце тэлевізар або камп'ютар тады, калі сапраўды збіраецеся ім карыстацца.

– Калі вучыце ўрокі за сталом, уключайце настольную лямпу і патушыце верхняе святло.

Падвядзенне вынікаў.

□ **Трэці прыпынак – станцыя «Кропелька».**

З прапанаванага тэксту выпішыце дзеясловы і зрабіце іх марфалагічны разбор.

Дзе няма вады – там няма жыцця.

70% зямной паверхні запоўнена салёнай вадой. І толькі 1% прэснай.

Чалавецтва ўжо пачынае адчуваць недахоп вады. 80 краін свету адчуваюць яе востры недахоп. Адцягнуць гэты крызіс могуць толькі беражлівыя, эканомныя адносіны да вады. Без чыстай вады немагчыма здаровае жыццё на Зямлі.

Падвядзенне вынікаў.

□ **Чацвёрты прыпынак – станцыя «Абагрэй-ка»**

Перакладзіце на беларускую мову наступную памятку для эканомнага расходвання цяпла:

1. Плотна закрывайце дверь в квартире.

2. Не заставляйте батареи мебелью.

3. Застеклите балкон.

4. Оклейте окна.

5. Замените обычные окна на окна, устойчивые к любым погодным условиям.

Падвядзенне вынікаў.

□ **Пяты прыпынак – краіна «Эканомія»**

Вам неабходна напісаць міні-сачыненне на тэму «Эканомія – наш сябар».

3. Падвядзенне вынікаў урока. Рэфлексія

4. Дамашняе заданне: скласці жартоўнае паведамленне на тэму «Дзеяслоў у краіне Эканоміі».